

Dialog och Samverkan som verktyg i integrationsarbetet, DOS

Slutredovisning av projekt i integrationsfonden 2013-09-24
Viktoria Alvolin

Projektnamn Dialog och Samverkan som verktyg i integrationsarbetet, DOS

Projektnummer IF-2010-0080

Projektagare Borlänge Kommun

Projektpartners Somaliska föreningen UMIS
Islamiska Förbundet i Borlänge Kommun
Svenska Kyrkan
Umis – somalisk förening
SOKUD – somalisk kvinnoförening, Somaliska kvinnor för utveckling i Dalarna
GIRKOM – Kurdisk förening
Alevi föreningen i Dalarna – Kurdisk förening
Kurdiska föreningen i Borlänge Kommun
Ezidiska föreningen
Tjärnkraft (Hyresgästföreningen, ABF, Verdandi, Unga Örnar i samverkan)
Gemensamma Krafter – Kommunal verksamhet för integration
Borlänge Centrumförening – Ekonomisk förening
Peace & Love – aktiebolag
Tunabyggen AB – Kommunalt bostadsbolag
Högskolan Dalarna
Folkuniversitetet

Medfinansiärer Borlänge Kommun

Projekt period 11/10 – 13/06

Uppgiftslämnare Marcus Hjelm, Utvecklare
Gymnasie- och Vuxenutbildningen, Borlänge Kommun

Tel/fax: +46 (0) 243-748 16

E-postadress: Marcus.hjelm@borlange.se

Hemsida: www.borlange.se

Övriga kontaktuppgifter	Namn	Tel	E-postadress
Projektledare	Viktoria Alvolin	+ 46 (0) 70-365 88 48 viktoria.alvolin@bredbandstjanster.se	
Ekonomiansvarig	Erica Backhans	+46 (0) 243-749 49 erica.backhans@borlange.se	
Extern utvärderare	Bengt Pontén	+46 (0) 23-77 86 62 bpo@du.se	

Innehåll

Summary	5
Projektiden – projektets huvudsakliga syfte och inriktning	6
2.1 Borlänge kommun utmanas när befolkningen ökar	6
2.2 DOS-projektet, syften och ansats	6
2.3 Målgrupper för projektet	7
2.4 Huvudmål 1 Mötesplats/er	7
2.5 Huvudmål 2 Utbildningsdagar	8
Projektupplägg och genomförande	9
3.1 Projektpartners och referensgrupp	9
3.2 Referensgruppens förväntningar och arbete	9
3.3 Projektledningsgrupp	11
3.4 Styrgruppens arbete	12
3.5 Samverkan med SIK-projektet	13
3.6 Utvärderingsarbete/Högskolan Dalarnas uppdrag	14
3.7 Kursdeltagare Rekrytering och utbildningsgrupper	14
3.8 DOS-ambassadörsutbildningen	15
3.9 Aktivitetsplaner och budgetarbete	18
3.10 Processhandledning för DOS-ambassadörerna	18
3.11 Spridning av information under projektiden	18
Projektets resultat och erfarenheter	19
4.1 Strategi för Dialog och Samverkan som verktyg i integrationsarbetet	19
4.1.1 Kursdeltagare/DOS-ambassadörer	20
4.1.2 DOS-ambassadörsutbildningen Utvärdering och reflektion	21
4.1.3 DOS-ambassadörernas delprojekt och aktiviteter	23
4.2 Bedömning av hur projektet berört EU:s utvecklingsområden inom integrationsarbete	28
4.3 Reflektioner över hur projektet uppfyller EU:s krav i "de elva europeiska grundprinciperna för integration"	29
Transnationellt samarbete	34
5.1 Helsingfors, Finland	34
5.2 Manchester, Storbritannien	34
Spridning av resultat	35
7.Referenser	36

Bilagor

1. Projektplan
2. Information om DOS-ambassadörsutbildningen
3. Blankett för intresseanmälan
4. Inbjudan och program till DOS-ambassadörsutbildningen/
Utbildningsmaterial
5. Enkät utvärdering av utbildningen
6. Kalkyl för aktivitetsplan
7. Aktivitetsplan

Summary

A large amount of refugees live in Borlänge and related to population the municipality is top two of the list of Swedish municipalities that have received the largest number of refugees during later years. "Dialogue and cooperation as tools in the area of integration, DOS is a project that aims to increase the intercultural and interreligious understanding among and between refugees and people that has their origin in Borlänge Sweden. Dialogue and cooperation between people with different cultural backgrounds has been the most important tools within this project. 196 persons have participated in a 3-day education with follow-up-meetings to become ambassadors for the project and its causes. A large number of the ambassadors worked in pairs or in small groups to develop activities of different kind to make more people participate in active meetings over the cultural borders.

The method can fit as a tool when people that has issues to solve for example in schools, working places and living areas and the aim is to including people in the process of development. It can be even an important step to take when the cultural backgrounds as obstacle for the development of good relations.

Projektidén – projektets huvudsakliga syfte och inriktning

2.1 Borlänge kommun utmanas när befolkningen ökar

Det bor närmare 50 000 personer i Borlänge och ca 6 600 är födda i något annat land. Den största andelen av dem är Kurder eller somalier.

DOS – Dialog och Samverkan som verktyg i integrationsarbetet är ett projekt som skrevs av Marcus Hjelm, Utvecklare, Jan-Olof Lundberg, Strategiskt ansvarig för fokusområdet integration på Borlänge Kommun samt Kristina Westhed, internationell samordnare, tillsammans med en rad personer som på olika sätt arbetade med integrationen i Borlänge under 2011. Projektägare är Borlänge Kommun, som budgeterade 1 139 635 SEK för projektet. Den europeiska integrationsfonden beviljade 5 200 043 SEK och projektperioden förkortades något och varade mellan 1:a oktober 2011 och 30:e juni 2013.

En av anledningarna till att nya samverkansprojekt behövde skapas var att allt fler rapporterade till tjänstemän och företrädare av olika organisationer om observationer av att fördomar, som uppfattas som negativa och destruktiva för ett fungerande socialt samhällsklimat, spred sig från mun till mun inom olika samhällsgrupperingar. En del syntes som öppna konflikter som utvecklades till brottsliga handlingar.

I ansökan hänvisas till ramdokumentet ”Det Europeiska året för bekämpning av fattigdom och social utestängning” och säger ”Vi måste lyckas skapa och införa system, arbetssätt och metoder som försäkrar en god integration av våra tredjelandsmedborgare. I annat fall riskerar dessa människor att hamna i utanförskap på grund av t.ex. sitt ursprung, sin religion eller en låg utbildningsnivå. Detta kan i sin tur leda till både fattigdom och social utestängning.” (Borlänge Kommun, 2011)

2.2 DOS-projektet, syften och ansats

Genom att få fler medborgare att öppna upp för dialoger med människor som inte har samma kulturella bakgrund som de själva förväntades en ökad förståelse för varandras livsvillkor, kultur, religion och intressen utvecklas. Möjligheterna till att utveckla samverkan i bostadsområden, föreningsliv, skola och på arbetsmarknad skulle i förlängningen gynnas. Bristen på naturliga mötesplatser var också en utgångspunkt för ansökan.

Enligt ansökan till Svenska ESF-rådet formulerades det huvudsakliga syftet med projektet till: ”att öka den interkulturella och interreligiösa förståelsen mellan tredjelandsmedborgare och majoritetssamhället. I detta projekt främst mellan tredjelandsmedborgare och personal inom Borlänge Kommuns organisation.” (Borlänge Kommun, 2011)

Kommunen hade vid tiden för ansökan redan börjat föra dialoger och samverka med målgruppen under olika steg av arbetet med att forma bra strategier för integrationsarbetet. Detta skedde i huvudsak i dialog mellan länder- och kulturföreningar och tjänstemännen Jan-Olof Lundberg och Marcus Hjelm, som ansvarar för det strategiska utvecklingsarbetet inom integration. Även studieförbund, Gemensamma krafter och Tjänstkraft samarbetade med föreningarna.

DOS-projektet förväntades utveckla detta arbete för att invandrargrupperna ska kunna vara med och påverka samhällsutvecklingen i stort och uppleva att de har ett inflytande över sina egna liv. (Borlänge Kommun, 2011) Det skulle helt enkelt handla om att ta de steg som krävs för att kunna bygga broar mellan människor med olika kulturella bakgrunder.

Några av referensgruppens medlemmar som filmades efter startmötet i november 2011 uttryckte bl. a. "Borlänge behöver invandring för att utvecklas ekonomiskt och kulturellt...DOS kan bidra till förståelse och nyfikenhet" (Anders Litborn, Svenska Kyrkan, 2011) och "...det tror jag kommer att prägla Borlänge; inte vart man kommer ifrån utan vem man är kompis med". (Pia-Lena Andersson, Tjänkraft, 2011)

2.3 Målgrupper för projektet

Integrationsfondens s.k. "slutgiltiga målgrupp" är alltid TredjELandsmedborgare (alltså ännu icke svenska medborgare som kommer från ett icke-EU-land.) som inte har flyktingstatus. Det innebär de människor som bor i Borlänge och som har flyttat hit för att knyta an till familj som bor här sedan tidigare samt personer som har fått stanna här på grund av humanitära skäl eller studerar i Borlänge.

I detta projekt har målsättningen varit att skapa möten mellan människor med olika kulturella bakgrunder. För att uppfylla dessa krav har svenskar och människor från olika länder bjudits in att engagera sig i projektet med den slutgiltiga målgruppen som delaktig på olika sätt. Konkret har Borlänge Kommuns anställda tagit största utrymmet tillsammans med personer i referensgruppens nätverk.

2.4 Huvudmål 1 Mötesplats/er

Ansökan från juni 2011 tog upp att projektet avsåg att arbeta "för att skapa bestående plattformar och mötesplatser för dialog mellan grupperna. Exempelvis i form av att tredjELandsmedborgare och personer från majoritetssamhället matchas ihop och bildar dialoggrupper samt skapar en "fadderliknande" verksamhet." (Borlänge Kommun, 2011)

"Permanent centrum för mångfald och integration, där alla verksamheter som arbetar med integrationsfrågan samverkar. Denna typ av centrum skall vara öppna för kommunal verksamhet, lokalt föreningsliv, invandrarföreningar, religiösa samfund samt andra verksamheter som arbetar med eller värnar om en positiv integrationsutveckling." (Projektledningen DOS-projektets startmöte 2011-11-28)

Denna formulering inrymmer så många syften att det behöver brytas ner något. Dialoger om mötesplatsers utveckling förekom i olika forum på kommunen och även utredningsarbete kring hur Borlänges centrum skulle kunna utvecklas pågick. Vad som skulle bli DOS-projektets linje i allt detta var mycket oklart vid starten. Nedan definieras mötesplatsers olika syften och funktioner i övrigt som diskuterades under hösten 2011 och som fortsatte att diskuteras efter projektstarten fram till sommaren 2012 och i en viss grad genom hela projektiden.

Kulturhus

Ett öppet forum centralt i Borlänge dit alla som är intresserade av olika kulturuttryck från hela världen kan vända sig både för att ställa ut objekt för andra och skapa själva, med eller utan ledarskap. I huset blir formen för dialoger mellan människor med olika kulturella bakgrunder något som växlar och utvecklas med tiden. Också ett centrum dit man på sikt kan locka turister.

Studie- och aktivitetslokaler

En plats där samtliga studieförbund skulle kunna samverka för att tillsammans uppnå gemensamma syften som:

1. Skapa mer verksamheter för målgruppen och med syften som i sig passar framtidens integrationsarbete i Borlänge.
2. Bidrar till att fler människor får upp ögonen för möjligheterna med folkbildning som ram för utveckling av dialog och möten mellan människor.

Ett centrum för integration

En plats dit alla kan vända sig med frågor och få vägledning. Härifrån skulle tjänstemän från kommunen kunna utforma informationen och utveckla olika funktioner och innehållet i vägledningen, samtidigt som de löpande får kännedom om vilka frågor som människor behöver svar på. Olika samhällsfunktioner kan vara kopplade och finnas närvarande där.

Festplats

En plats dit man bjöd in människor för att umgås över kulturgränserna där man erbjuder musik, dans, mat och vänskap.

CTH

Utveckling av CTH's lokaler till stöd för integrationen. Kommunen, CTHs vänner och Folkuniversitetet såg möjligheter med att skapa mer textil verkstad för invandrargrupper med syfte att kursdeltagare skulle lära sig både att hantera textilier med olika tekniker och bygga upp sin svenska samt finna en social plattform som fungerar som avstamp till vidare utbildning eller omvandling av viss verksamhet till socialt företagande.

Föreningarnas hus

Många föreningar har inte råd med egna lokaler och har kanske inte heller behov av så stora ytor, medan andra vill ha tillträde till lokaler när de vill vara många. Ett flexibelt hus där många kan dela lokaler och kanske till en viss del även utrustning kan bidra till att samverkan utvecklas på olika sätt.

2.5 Huvudmål 2 Utbildningsdagar

För att skapa fler möjliga dialoger avsågs att upphandla och ge en utbildning där många kunde få ett tillfälle att tala om sig själva, lyssna till andra och få svar på sina frågor om varandra.

Inom kommunen fanns erfarenheten av hur studieförbundet Sensus kurser "MOD" verkat utvecklande för dem som deltagit. De är upplevelsebaserade och riktar sitt fokus på att deltagarna får möta sina fördomar om andra människor, som kanske vid första anblicken signalerar något okänt genom klädsel, språk eller helt enkelt beteenden som man inte är van vid. Kursdeltagarna får också fylla på med kunskaper om andra länders kulturer och de stora världsreligionerna.

I ansökan var målsättningen beräknad till 300 utbildningsplatser, men inte närmare definierad till sitt innehåll.

Projektupplägg och genomförande

3.1 Projektpartners och referensgrupp

Under arbetet med projektansökan förde Jan-Olof Lundberg, Kristina Westhed och Marcus Hjelm dialoger med en rad föreningar och organisationer som kommunen inlett samarbete med alternativt såg en möjlighet att skapa tätare band med under projektiden. Representanter ur dessa organisationer och föreningar tillsammans med ytterligare intressenter blev sedan kallade till projektets startmöte redan i november 2011. En månad efter det att projektledaren anställdes.

Projektparters:

Somaliska föreningen UMIS
Islamiska Förbundet i Borlänge Kommun
Svenska Kyrkan
Umis – somalisk förening
SOKUD – somalisk kvinnoorganisation, Somaliska kvinnor för utveckling i Dalarna
GIRKOM – Kurdisk förening
Alevi föreningen i Dalarna – Kurdisk förening
Kurdiska föreningen i Borlänge Kommun
Ezidiska föreningen
Tjärnkraft (Hyresgästföreningen, ABF, Verdandi, Unga Örnar i samverkan)
Gemensamma Krafter – Kommunal verksamhet för integration
Borlänge Centrumförening – Ekonomisk förening
Peace & Love – aktiebolag
Tunabyggen AB – Kommunalt bostadsbolag
Högskolan Dalarna
Folkuniversitetet

3.2 Referensgruppens förväntningar och arbete

DOS-projektets startmöte den 28 november 2011 i Erikslundsgymnasiets hörsal inledde dialogen mellan projektledningsgrupp och referensgruppens deltagare. Cirka 40 personer var samlade. Det var representanter för föreningar, religiösa samfund, studieförbund, högskolan i Dalarna, Almi företagspartner, Projektet Tjärnkraft och Gemensamma krafter som slöt upp. De förväntades på olika sätt att engagera sig i projektet och kunde nu inleda dialoger med varandra. Långt ifrån alla hade träffats i tidigare sammanhang.

Engagemanget för frågor som berörde integrationsarbete var stort och intervjuer följde med några av medlemmarna i syfte att fånga in förväntningar som fanns på projektet. Referensgruppens inledande arbete med ledningsgruppen den 28 februari blev ett mycket omfattande möte, både för att närmare 40 personer var återsamlade och för att många visade tydligt att de ville vara med och påverka projektets utveckling. Många deltog engagerat i dialogen om hur samverkan och bemötande upplevts tidigare. Det fanns efterfrågan om att få föra dialoger på alla nivåer i gruppen. Privat med grannar, med människor som bor i andra områden i Borlänge men framför allt fångades vi av önskemål om att få vara delaktiga politiskt och socialt i forum där beslut fattas.

Under dialog i mindre grupper arbetade man sedan vidare kring frågor som skulle ringa in:

- Förväntningar på projektet
- Vad man själv och organisationen man företrädde såg att man kunde bidra med
- Tankar om samverkan med andra

I gruppen fanns en enormt stor erfarenhetsbank av arbete med att finnas till för andra människor och organisera arbete. Det var uppenbart att här fanns många eldsjälar samlade. Det var dock tydligt att de alla såg att det fanns mycket att arbeta med framöver för att integrationen av de nyanlända ska kunna förbättras. Det fanns en önskan om att få vara delaktiga i det arbete som mer handlar om att påverka strukturerna i samhället, alltså det som handlar mer om frågor om inkluderingsarbetet än om integration. Men allra mest utrymme tog de frågor och ämnesområden som följer:

- Bemötande: människor vill mötas med respekt. Begrepp som ”invandrare” klingar fel hos många och man ville att projektet skulle använda ”nysvenskar”.
- Identitet: För många handlade ursprunget och identiteten inte om vilket land man flyttat från utan mycket mer om vilken etnicitet man tillhörde. Det kan t.ex. vara mycket provocerande att blandas ihop med andra grupper.
- Ungdomar: Projektet behöver involvera ungdomar. De utgör Borlänges framtid och har ett stort behov av att närma sig varandra mellan de olika kulturgrupperingarna som många sitter fast i.
- Vänskap: Det är svårt för nysvenskar att få svenska vänner, men viljan att skapa relationerna finns. Man efterfrågade en öppenhet från Svensken, som kunde erbjuda den som flyttat hit en lättare väg in i samhället om han/hon kunde bjuda lite på sig själv och sitt kontaktnät och sociala sammanhang.
- Öppenhet: Flera uttryckte en önskan om att ödmjukhet och förståelse inför det okända och det som var annorlunda i den nya bekantskapen med nysvenskar skulle utvecklas. ”Vi behandlas som objekt!” är en känsla som finns hos en del.
- Sysselsättning: Det talades om hur försörjningsstöd kunde utvecklas till den största motvikten för en större grupp nysvenskars etablering på arbetsmarknaden. ”De har det för bra!”.
- Konflikter: Det fanns och finns konflikter mellan människor och grupper av olika etnicitet som flyttat hit. De verkade delvis ha sin grund i de strukturella konflikterna i hemländerna, men de uppstår också mellan människor som förhåller sig olika till sina kulturella och religiösa intressen. Det svenska systemet tvingar dem att komma överens och samverka i stället för att låta dem leva sida vid sida och det upplevs frustrerande.

Vi mötte här lika många kulturer som personer. Det var mycket svårt att förstå hur vi skulle kunna få denna stora arbetsgrupp att arbeta mot konsensus kring någon enskild fråga i det här inledande läget. Vi fick i mötet med gruppen uppleva hur starkt intresset var att få vara med och påverka innehållet i utbildningen och att utgångspunkter och förutsättningar var olika för dem och så var resonemangen. Utbildningsinsatsen skulle just ut på upphandling och var redan framarbetad till sina ramar och målsättningar i förfrågan.

De föreningar och studieförbund som dagligen skapar aktiviteter kunde alla på olika sätt se hur de kunde bidra med att öka aktivitetsutbudet och skapa nya former för aktivitet inom ramen av DOS-projektet. Några exempel: ”Vi kanske kan skapa möjligheter att få människor med olika kulturella bakgrunder och olika religioner att träffas, röra på sig och må bättre.” (Friskis och Svettis)

En del ledarpersoner inom invandrarföreningar verkade förespråka ”debattklimat” och därmed såg vi behov av att definiera det som skulle vara ledord i projektet ”dialog” och vad det skulle innebära. Dialogen skulle ju föra oss närmare varandra och inte längre ifrån. En debatt kräver att man har tagit ställning i någon fråga och därmed är man oftast inte lika öppen för att lyssna som man är under en dialog.

Gruppen såg själv att deras utgångspunkter för bidrag i projektet var mycket olika och de efterfrågade att i fortsättningen få arbeta mer avgränsat med enskilda teman som hade anknytning till integrationsarbetet inom kommunen.

Under det tredje mötet den 22 maj 2012, mötte vi upp frågorna kring utbildningens innehåll och karaktär. Upphandlingen var klar och vi kunde presentera innehållet. Dialogen skulle stå i fokus och det allra viktigaste var kursdeltagarnas insatser och vad de nyttjade erbjudandet till. Alla var ju välkomna med sin intresseanmälan och vi var överens med referensgruppen om att deras engagemang med att hjälpa till med spridning av information om DOS-ambassadörsutbildningen och ta in intresseanmälningar från dem man hade i sina nätverk, som föreningar studieförbunden och arbetsplatser var det bästa sättet att påverka projektets utveckling en god tid framöver.

Medlemmar i referensgruppen har sedan på lite olika sätt kunnat bidra till projektets utveckling. En del valde att själva anmäla sig till utbildningen, andra har medverkat till att projektledningsgruppen har kunnat informera själva om utbildningen i deras kontaktnät och verksamheter. En del har tillsammans med DOS-ambassadörer längre fram i projektet bidragit till aktivitetsutvecklingen som följt utbildningssatsningen. Några har stått i direktrelation till projektledargruppen och ställt frågor och bidragit med sin kompetens.

3.3 Projektledningsgrupp

Projektledningsgruppen skulle vara sammansatt av personer som tillsammans både kunde representera människor från olika länder och kunde kommunicera med de stora invandrargrupperna. Uzbekistan, Syrien, Irak, Somalia och Sverige, var gruppmedlemmarnas ursprung från början. Att ha en kulturellt och språkligt sätt blandad grupp skapade en bred räckvidd bland kommunens medborgare, men skulle också innebära att gruppen i sig själv, under hela resan, delade erfarenheter av hur samarbete och dialog kan fungera när ens erfarenheter och referensramar ju är kulturellt betingade och när förhållningssättet till religion och kunskaper har betydelse under arbete. Gruppen skulle arbeta nära varandra i det dagliga arbetet då mycket skulle produceras i text och ske genom en delad förståelse när det gällde strategier för kommunikation och dokumentation, dialog och samverkan, marknadsföring av projektet och utbildningen och allt det som behöver finnas på plats för att skapa resor och möten.

Projektledargruppen har varit bemannad enligt följande:

Mukhiddine Shirinov	Projektledare	2011 10 01 – 2012 07 31
Viktoria Alvolin	Delprojektledare	2011 11 14 – 2012 07 31
	Projektledare	2012 08 01 – 2013 06 30
Nawzad Al Hassan	Delprojektledare	2011 11 21 – 2012 10 28
Mariam Ali Abo Zara	Delprojektledare	2011 11 21 – 2013 06 30
Sahra Hassan	Delprojektledare	2012 01 09 – 2013 06 30
Ola Lindbärg	Ekonom	2011 10 01 – 2012 01 30
Inger Nygårds	Ekonom	2012 02 01 – 2012 12 31
Urban Näslund	Delprojektledare	2013 01 01 – 2013 06 30
Erica Backhans	Ekonom	2013 01 01 – 2013 06 30

Mukhiddine Shirinov lämnade projektet under sommaren 2012. Arbetet med konkret projektplanering framåt och avslut av upphandlingar fortsatte utan dröjsmål eftersom kvarvarande projekttid inte medgav förseningar. Viktoria Alvolin tog över projektledaruppgifterna i augusti i samband med att DOS-ambassadörsutbildningen drog i gång. Dialogen om hur gruppen skulle kunna kompletteras för att i huvudsak stödja den omfattande

administration som gruppen skulle behöva ta hand om var aktuell från samma dag. Urban Näslund började så i projektet från 1 januari 2013. Det var i senaste laget gruppen fick förstärkning, men han bidrog med betydelsefulla arbetsinsatser det sista halvåret.

3.4 Styrgruppens arbete

Marcus Hjelm och Andreas Sjöberg satte samman en styrgrupp för projektet under perioden oktober 2011 till januari 2012. Medlemmarna blev som följer:

Andreas Sjöberg, Personalchef	Borlänge Kommun
Antonis Kassitas	Arbetsförmedlingen
Hans-Olof Marcus	Skogsstyrelsen
Jörgen Olsson, VD	Tunabyggen
Marcus Hjelm, Utvecklare, Gymnasie och vuxenutbildningen	Borlänge Kommun
Marianne Sjöström, Verksamhetschef, Arbetsmarknad och Fritidsenheten	Borlänge Kommun
Mattias Andersson	Tunabyggen
Pär Jerfström, Sektorschef, Bildningssektorn	Borlänge Kommun
Patrik Hammar, Enhetschef, Arbetsmarknad och fritid	Borlänge Kommun
Tomas Ahlin, Enhetschef, Försörjning och Rehabilitering	Borlänge Kommun
Ulrika Johanssen-Hagen, Utvecklare, Ledningsstöd	Borlänge Kommun
Zeinab El-Sane, EU-samordnare/ersättare, internationella kontoret	Borlänge Kommun
Kristina Westhed, Internationell samordnare, internationella kontoret	Borlänge Kommun

Gruppen har träffats vid 7 tillfällen och stått i dialog med projektledningsgruppen däremellan i ett antal frågor. Andreas Sjöberg har fungerat som samordnare och Marcus Hjelm har fungerat som den förlängda armen från den formella beställaren till projektet: Borlänge Kommuns integrationsutskott.

De för projektet bärande frågorna som gruppen haft anledning att bearbeta och fatta beslut i har varit:

- Projektplan 1
  - För att gruppen skulle kunna forma en projektplan som var rimlig med tanke på den redan från början förkortade projektiden, och arbeta sig framåt tillsammans i dialog för att få en större gemensam bild av projektet och vad genomförandet skulle kräva, behövde gruppen få insyn i hur befintliga mötesplatser i Borlänge fungerade mångkulturellt, vad andra EU-projekt producerat, hur mötesplatser kunde se ut på andra håll, vilka erfarenheter som kunde erbjuda Borlänges projektgrupp en något kortare väg än om allt skulle skapas från början.
  - Budgeten för resor var i ansökan anpassad för studiebesök inom Sverige, Finland och Storbritannien. Under våren 2012 genomfördes två längre studieresor till Lund och Helsingfors och en dag lades på resa till Ludvika. Erfarenheterna gav mycket inspiration som senare omvandlats i projektet på olika sätt. Resan till Storbritannien planerades att förläggas långt senare i projektet då gruppen kunde ha egna projektresultat att förmedla. (Se vidare avsnittet internationellt arbete.)

- Föresättningar för att projektet ska kunna uppfylla målsättningen med skapandet av mångkulturell mötesplats
  - Det var särskilt angeläget att under sommaren även följa upp de frågor som gällde projektledningsgruppens kontor. Under försommaren prövades nämligen möjligheterna för projektgruppen att flytta till Sopranen, men eftersom lokaler för DOS-ambassadorsutbildningen också skulle upphandlas såg gruppen det som angeläget att gå igenom alla möjligheter att flytta till lokaler där förutom kontor även utbildningen kunde förläggas. Syftet var också att gruppen kunde tillhandahålla lokaler för utveckling av aktiviteter och dialogmöten för DOS-ambassadorerna och de intressenter som under projektiden också kunde medverka till en plan för ett öppet mångkulturellt präglat utvecklingscentrum och mötesplats.
- Efter styrgruppens beslut om att gruppen skulle sitta kvar i Stadshuset vid tolkförmedlingen behövde varje DOS-ambassador arbeta fram lösningar.
- Projektplan 2 och ändringar i budget
  - Till en viss del behövde projektbudgeten anpassas efter strategin för projektledningens arbete när behov och idéer skulle skapas av DOS-ambassadorerna. Tillsammans med en något förnyad projektplan lämnades ändringarna in för prövning i juli 2012. (se bil 1)
- Riktlinjer för beslutsfattande angående DOS-ambassadorernas aktivitetsplaner och kalkyler
  - Styrgruppen formade en mindre arbetsgrupp som särskilt sammanträdde vid ett tillfälle kring utformning av riktlinjerna.
- Målgrupper att rekrytera för DOS-ambassadorsutbildningen
- Stöd för intern och extern kommunikation
- Resa till Storbritannien

3.5 Samverkan med SIK-projektet

Redan under projektledningsgruppens första besök på ESF-rådet i november 2011 och möte med integrationsfondens handläggare Johan Nordqvist presenterades SIK-projektet som den stödfunktion man skapat för samtliga integrationsfondens projekt. Helen Elvstrand och Magnus Jansson har båda bidragit till stöd för DOS-projektet. Helen Elvstrand, har bl.a. sett till att vi fått inbjudningar till seminarier där vi kunnat träffa projektledare från hela landet. Hon har bistått som samtalspartner under upphandlingen av både DOS-ambassadorsutbildningen och projektföljeforskning, och har i dialogen särskilt lyft fram värden som gäller hur man skapar delaktighet för målgruppen.

Magnus Jansson har varit på besök i Borlänge vid två tillfällen. Dels medverkade han vid referensgruppens första arbetsmöte, då han presenterade SIK-projektet och sammanfattade erfarenheter som de har av andra projekt för att belysa några viktiga punkter för oss att vara medvetna om under vår processutveckling.

Så har SIK-projektet under perioden ägnat sig åt att fördjupa frågan om vad ett inslag av transnationellt arbete kan ge projektägarna. DOS-projektet var ett av de få projekt som hade budgeterat för att göra två resor under projektiden i syfte att utveckla kontaktnätet för kommunen. Därför hade de ett extra intresse av att följa just DOS-projektet. Magnus Jansson medverkade vid projektets första planeringsmöte av resan till Storbritannien i oktober 2012 och följde sedan med gruppen till Manchester i april 2013. Hans avrapportering finns som bilaga till DOS-projektets rapport från resan.

3.6 Utvärderingsarbete/Högskolan Dalarnas uppdrag

Upphandlingen av utvärderingsarbetet avslutades i början på juli 2012. Högskolan Dalarna skulle genomföra uppdraget med start under samma månad och arbeta fortlöpande under resterande tid av projektet. Bengt Pontén har ansvarat för arbetet och utförde det tillsammans med två medarbetare. Elisabeth Ahnberg, under perioden augusti 2012 till mars 2013 och Sophia Kaliokoski under maj och juni 2013.

Formen för utvärderingsarbetet har varit projektföljeforskning. Syftet har varit att bidra till projektets utveckling efter vägen, så att målen uppnås. Omfattningen och upplägg har enligt anbudet varit:

- *”Ge processtöd till projektledning och delta i styrgruppsmöten och avrapportera från de studier som görs.*
- *Skapa och genomföra enkätstudier på kursdeltagare i DOS-ambassadorsutbildningen vid 5 kurstillfällen.*
- *Genomföra individuella intervjuer med c:a 20 kursdeltagare.*
- *Genomföra fokusgruppsintervjuer med syftet att fånga upp erfarenheter av, och synpunkter på projektet.*

Insatserna förändrades något under projektets gång. Följande har redovisats i rapporten:

- *Den ursprungliga projektledaren slutade och en i projektgruppen tog över. Ny i rollen. Ytterligare en i projektgruppen slutade senare. Utökat processtöd.*
- *Ursprungligen låg det egentligen ingen direkt utvärdering av kopplingarna till kommunens övriga verksamhet med i planen. Detta ansågs efter en tid som en viktig del för att öka möjligheterna att förankra projektet inom kommunen efter projektets slut. I styrgruppen intervjuades 7 personer.*
- *Aktivitetserna i utbildningen gjordes i grupp, snarare än i par. Svårt att samla grupperna. Intervjuer med några aktivitetsgrupper.*
- *Ville nå så många ambassadörer som möjligt. Fokusgrupper med specifika grupper; 4 aktiviteter, SFI 4 personer, Somalier 5 personer Svenskar 7 personer, Ezidier 2 personer. Individuella intervjuer med 5 ambassadörer.*
- *Studier av de åtta svar från aktivitetsansvariga som svarat på uppföljningsfrågor kopplade till aktivitetsplanerna som framställdes och skickades ut av projektledningen.”*

(Pontén 2013)

3.7 Kursdeltagare Rekrytering och utbildningsgrupper

Integrationsfondens slutgiltiga målgrupp skulle givetvis vara representerad i utbildningen. Men eftersom det var mötet mellan människor med olika bakgrunder, kulturellt sett som vi ville få till stånd behövde vi en skapa en verklig mångfald i grupperna som också sträckte sig utanför målgrupperna. Våra målsättningar var att låta hälften av platserna utgöra svenskar som är födda i Sverige och har ett s.k. svenskt ursprung. De skulle i huvudsak rekryteras från Borlänge Kommuns personal inom alla sektorer och även de kommunala bolagen och föreningar. Övriga platser skulle vara för människor med invandrarbakgrund från olika länder. Vi strävade efter att uppnå en fördelning som var representativ för gruppens storlek här i Borlänge och satte upp delmål för arbetet. Det var lätt att se arbetet med att rekrytera deltagare till utbildningen behövde ske under större delen av utbildningsperioden, då omfattningen var så stor och vi

faktiskt inte hade en aning om hur stort intresset egentligen var. Därmed kunde frågan mogna för de som hade svårare att ta ställning. Alla fick också ett gott utrymme att anpassa sig till en lämplig startdag. Slutligen kunde vi låta erfarenheterna från de första omgångarna bidra till en tydligare grund för marknadsföring av de senare omgångarna.

När det gällde Borlänge kommuns personal valde vi att följa Jerker Dahlbäcks (utvecklare, Borlänge kommun) rekommendation som var att i första hand erbjuda platser till personer som redan var utbildade värdegrundsambassadörer. Kommunen hade genomfört ett omfattande värdegrundsarbete under ett par års tid. Argumenten för att låta projektet vara en fördjupande insats för dem som redan hade börjat arbeta med värderingar och bemötande av allmänheten och arbetskamrater var att vi kunde förvänta oss att särskilt intresse för frågorna skulle finnas och med den ledarroll i värdegrundsarbetet de hade, skulle det vara naturligt för dem att lägga till nya aspekter och idéer i sitt arbete på respektive arbetsplats. En del av dem var också chefer.

I samverkan med Ulrika Johansen-Hagen, som gick in som vikare för Jerker Dahlbäck under projektperioden, kunde ledningsgruppen presentera DOS-ambassadorsutbildningen under ett av deras ordinarie stormöte och sedan följa upp med mejlutskick till denna målgrupp. Vi träffade också chefsgrupper, och arbetsgrupper för att sprida informationen om DOS-projektet och inbjudan till utbildningen. (se bil 2) Vi gick ut med samma inbjudan på Borlänge Kommuns insida tillsammans med en blankett för intresseanmälan. (se bil 3)

Referensgruppens medlemmar förväntades efter mötet i maj att sprida informationen i sina föreningar och organisationer samt hjälpa till med rekryteringsarbetet. Projektledningsgruppen rörde sig fritt för att komma i kontakt med människor som kunde vara intresserade. SFI, Gymnasieskolor, arbetsplatser och föreningar besöktes. Till en viss del förekom även hembesök.

Vi var medvetna om att rekrytering av kursdeltagare och administration kring utbildningen skulle vara omfattande och ta upp det mesta av vår tid i ledningsgruppen.

3.8 DOS-ambassadorsutbildningen

Solution Focus i Mora AB som ägs av Elisabeth Gråne vann upphandlingen och började arbeta tillsammans med Anna-Klara Chatter och Jenny Helena Ringvall för Borlänge Kommun under sommaren 2012.

Utbildningen omfattade 3 heldagar (2 sammanhängande dagar plus en uppföljande dag ett par veckor senare.) Upphandlingen av lokaler avgjordes mellan de tre förutom pris och kvalitet också utifrån tillgänglighet under de planerade datumen. Därför fick vi genom upphandlingen fram ett schema för hur olika lokaler skulle nyttjas för de 11 utbildningsomgångarna. I planen låg även en 12:e utbildningsomgång som reserv i fall vi av någon anledning skulle behöva ställa in någon av de planerade omgångarna.

Med hänsyn tagen till alla de människor vi samtalade med under de första månaderna av projektiden och deras uppfattningar av behov och önskningar så trodde vi att det skulle bli möjligt för kursdeltagare att göra någonting mer för arbetet med integration och inkludering än att själva endast delta under utbildningsdagarna. Vi valde därför att i upphandlingen av utbildningen efterfråga ett processledarstöd för dem som ville aktivera sig tillsammans med andra för att hjälpa målgruppen på olika sätt.

Utbildningsdag på Matjes Emils gård.

DOS-ambassadörsutbildningen syftade till att ge kursdeltagarna personliga kunskaper och erfarenheter om god relationsutveckling mellan invandrare och svenskfödda invånare i Borlänge. Utbildningen förväntades ge deltagarna pedagogiska verktyg som kan användas för att föra dialoger i livsfrågor som har med kultur, religiositet och kommunikation att göra. Det pedagogiska förhållningssättet var lösningsfokuserat, d.v.s. att man uppehöll sig vid att förstärka och mer tala om det som fungerar än det som inte fungerar. Utbildningen var till stor del upplevelsebaserad och byggde på deltagarnas aktiva deltagande.

Några utgångspunkter för förhållningssätt i utbildningssatsningen:

1. När människor på naturlig väg lär känna varandra så är inte våra religiösa trosuppfattningar det första vi delar med oss av, utan det är rimligare att utveckla dialog och mellanmänniskliga möten utifrån de delar av sin livsberättelse som man känner sig bekväm med. Man berättar om sig för att sedan få veta motsvarande eller något annat intressant om den andra.
2. När människor finner att de har gemensamma intressen för något som känns viktigt kan motivation uppstå för samverkan.
3. Att människor i allmänhet har bättre förutsättningar att finna ett åtagande intressant om man är med och både skapar idén och tankar om vad den ska leda fram till och även utvecklar formen för arbetet.
4. En utbildning dit människor skulle bli "skickade" eller tvingades att delta i med exempelvis lön eller försörjningsstöd som hot skulle motverka våra syften. Att anmäla sig till utbildningen skulle vara en frivillig handling där intresset för att utveckla sitt nätverk och kunskaper om andra skulle styra.

Till det huvudsakliga mer teoretiska innehållet i utbildningen hörde:

- Multikulturell guidning
- Grundläggande kunskaper om de mänskliga rättigheterna
- Antonovsky's teori KASAM, Känsla av sammanhang
- Kommunikation: Sokratiska frågor och Femstegsmodellen för att ta sig framåt i samtal.
- Skapa mål enligt modellen SMART

Den första egentliga utvärderingen som gjordes med hjälp av enkäter var av grupp 2. (se bilaga xxx) Den visade att utbildningen var rätt väl anpassad för syftet och över lag var kursdeltagarna mycket nöjda med vad de fått erfara under dagarna. Till utmaningarna hörde att se till så alla kunde förstå centrala begrepp och resonemang som låg i den teoretiska delen. Efter den andra kursomgången arbetades därför en ordlista fram på arabiska och somaliska av delprojektledarna som ett verktyg att dela ut på sidan av det omfattande kursmaterialet, till kursdeltagare som behövde översättningar och förklaringar. Det viktigaste för fortsättningen var ändå det beslut vi fattade om att delprojektledarna även i fortsättningen skulle närvara under utbildningsdagarna. De behövde kunna stå till tjänst med tolkning och samtal på sidan av som kunde hjälpa kursdeltagare som behövde stöd för att utveckla sina relationer till andra och hänga med bättre i dialogerna som fördes i storgrupp.

Att ha delprojektledarna närvarande under utbildningsdagarna fick flera positiva konsekvenser. Mariam, Sahra och Nawzad, som inte själva avslutat gymnasiala utbildningar och fortfarande under projektiden själva kontinuerligt utvecklade sina kunskaper och svenska språket, studerade också själva mer av kursmaterialet. Teorierna blev efter hand mer begripliga genom att de kunde jämföras med andra teorier som finns i deras kulturer och på så sätt kunde de guida kursdeltagarna genom de teoretiska avsnitten bättre. Även erfarenheterna av att kursdeltagarna över lag genom sina berättelser, frågor och resonemang färgade de olika kursomgångarna på olika sätt blev också alla kursomgångar intressanta att få vara med om för vem som helst. Delprojektledarna utvecklade under vägen så ett mycket gott samarbete med kursledarna som också hade betydelse för utvecklingen av aktiviteter.

Under dag 2 i utbildningen inleddes arbetet med att låta kursdeltagarna dela med sig av sina tankar om vad som skulle vara intressant att vara med och utveckla och som byggde på att skapa former för möten mellan svenskar och målgruppen. Första steget var att erbjuda en god stund för brainstorming och allt från var och en skrevs ner på lappar. Nästa steg var att själv ta del av andras uppslag och föra en öppen dialog om allt, med frågor och reflektioner i hela gruppen. Så följde dialoger om parbildning eller smågrupper kring idéerna som skapats. Alla erbjöds att själva ta ställning för sin egen del om vem man ville träffa igen och vad man ville medverka till. Grupperna påbörjade så samma dag att planera för nästa träff dem emellan, som skulle ske på deras villkor mellan kursdag 2 och 3. Under dag 3 fick kursdeltagarna mer information om möjligheterna fanns för dem att författa en aktivitetsplan och medverka till projektets utveckling genom att skicka den till projektledningsgruppen. (se bil 6, 7 och 8)

3.9 Aktivitetsplaner och budgetarbete

I huvudsak gick de aktivitetsplaner vidare till projektledningsgruppen som också innehöll anspråk på ekonomiska medel från projektet. Projektledningsgruppen arrangerade kontinuerligt möten där Marcus Hjälms, utvecklare, Bengt Pontén, utvärderare från Högskolan Dalarna deltog i dialogen. Aktivitetens relevans och möjligheter inom ramen för projektet studerades. Kursdeltagarna var också inbjudna att delta i dialogen för att kunna svara på frågor och höra utfallet. Därefter skevs en kalkyl av ekonomen som kontinuerligt stämde av allt eftersom pengar förbrukades. Så till varje aktivitetsplan hörde en kalkyl och en plan.

3.10 Processhandledning för DOS-ambassadörerna

Med hänsyn tagen till alla de människor vi samtalade med under de första månaderna av projekttiden och deras uppfattningar av behov och önsknings så trodde vi att det skulle bli möjligt för kursdeltagare att göra någonting mer för arbetet med integration och inkludering än att själva endast delta under utbildningsdagarna. Vi valde därför att i upphandlingen av utbildningen efterfråga ett processledarstöd för dem som ville aktivera sig tillsammans med andra för att hjälpa målgruppen på olika sätt. 2-3 halvdagslånga träffar genomfördes för alla grupper. Då fanns tid för att samtala om arbetet och reflektera tillsammans med övriga.

3.11 Spridning av information under projekttiden

I huvudsak användes mail men för att nå ut med inbjudningar till utbildningen och processtödsdagar med påminnelser till alla så gick även SMS ut till den del av målgruppen som vanligtvis inte använder sig av mail och där telefonen är ett viktigare redskap. En del information gick ut på intranätet som nyheter. Under de sista månaderna av projekttiden skapades utrymme på kommunikationsavdelningen för att hjälpa DOS-projektet med information- och layoutarbete när det gällde spridning av information som i huvudsak gällde öppna aktiviteter, samt pressrealiser. Detta hade stor betydelse för många DOS-ambassadörer som inte hade tillgång till kopiator eller kände sig säkra på utformning av en affisch. Tanken var ju att alla skulle ges en chans att nå ut till den målgrupp man avsåg möta och det behövde lösas på olika sätt för de olika grupperna.

En Facebook-sida skapades av projektledningen, men den användes inte för dagligt arbete. Däremot skapades Facebook-grupper av DOS-ambassadörer och ytterligare en Facebook-sida som har haft större betydelse för kommunikation mellan DOS-ambassadörer. En del arrangemang har spridits i dessa kanaler och fått stort gensvar.

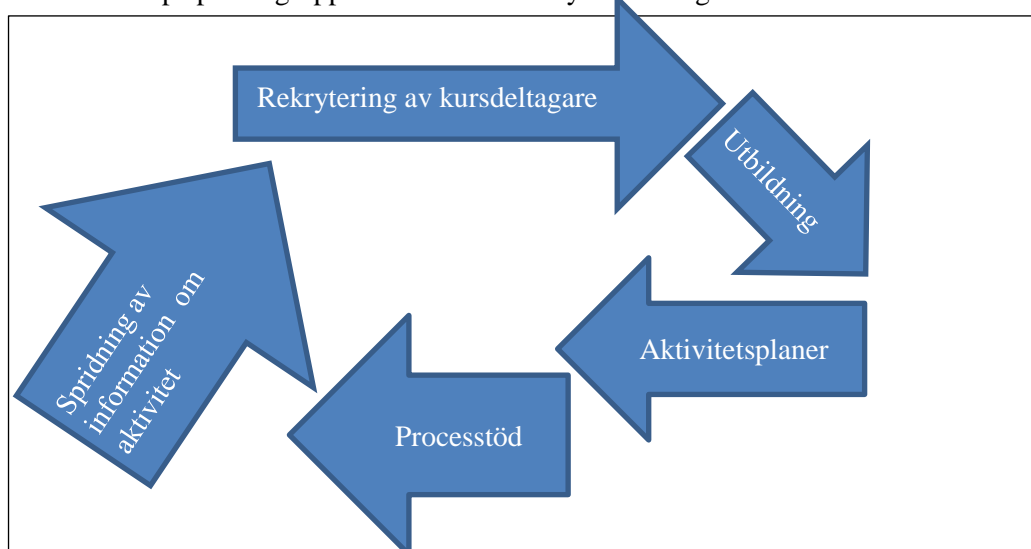
Projektets resultat och erfarenheter

4.1 Strategi för Dialog och Samverkan som verktyg i integrationsarbetet

Nedan följer en beskrivning av vad arbetet resulterat i och reflektioner av centrala delar av projektet. Eftersom EU är angelägna om att fånga upp erfarenheter från projekten som också är kopplade till de överenskommelser för integrationsarbete som EU tidigare fattat, så omfattar även reflektionerna längre fram i texten hur projektledningen uppfattat att projektet uppfyller kraven i de elva grundprinciperna för integration.

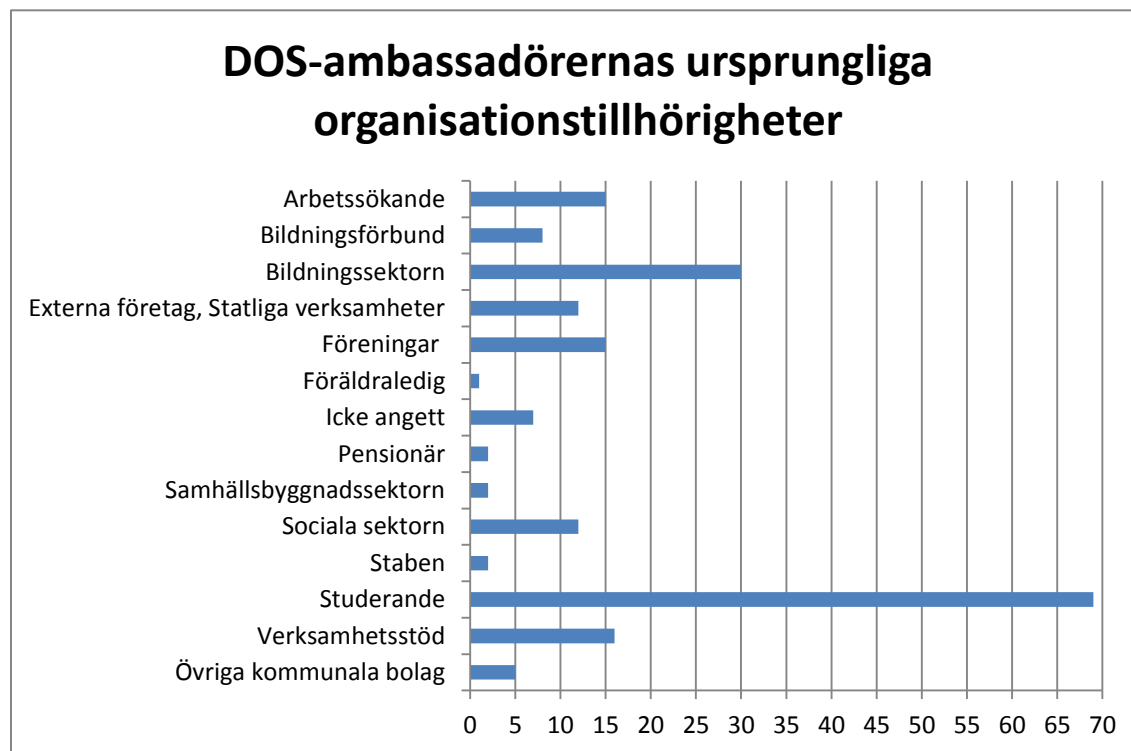
I och med utbildningens första utbildningsstart den 23-24 augusti 2012, drog också projektets mer konkreta process igång. DOS-ambassadörer skulle utbildas och stimuleras att engagera sig i projektet. De skulle från den dagen börja sina resor och så skulle ”hjärta och hjärna” i projektet växa till sig efter hand. Tanken var att arbetet med att forma idéer och ”verkstad” skulle vara en del av utbildningen och att DOS-ambassadörerna skulle vara dem som utifrån sina fritt varierande horisonter också byggde upp innehållet i projektet. Denna strategi skulle ge egentligen ”vem som helst” som ville satsa tid och energi möjligheter att påverka integrationsarbetet delvis också med hjälp av de ekonomiska medel som fanns budgeterade för aktiviteter och dialogmöten i projektet. Efter ett antal utbildningsomgångar kunde vi se hur vi med den strategin skapat en utvecklingsprocess som inte bara genererade mycket aktivitet och engagemang utan också efter hand påverkade rekryteringen av nya kursdeltagare positivt. Det genererade inte helt oväntat ett betydande tryck på att få administrationen att fungera.

Deltagarlistor, otaliga samtal och frågor att följa upp med enskilda personer som behövde information inför kursstarter och om utbildningen, omformning av styrdokument och presentationsmaterial, mötestider och bokning av lokal, avstämning av antal kursdeltagare och beställningar, inköp och ekonomihantering, planering av resor. För att boka möten med chefer och nya presumtiva kursdeltagare krävdes ofta flera samtal och anpassning av presentationer och samordning av ledningsgruppen. Allt pågick samtidigt medan efterfrågan på att få en duktig administratör på plats i gruppen skulle leda till nyanställning.

4.1.1 Kursdeltagare/DOS-ambassadörer

Inom Kommunens sektorer anmälde sig personer inom alla sektorer, som planen var, antalet landade enligt följande:

Totalt sett finns 260 intresseanmälningar till DOS-ambassadorsutbildningen registrerade. 196 personer gick utbildningen i 11 kursomgångar mellan 23 augusti 2012 och 14 mars 2013.

Personerna som gick utbildningen har sitt ursprung i 23 länder:

Land	Antal	Land	Antal
Afghanistan	1	Palestina	2
Bangladesh	3	Polen	1
Chile	1	Ryssland	1
Finland	1	Somalia	49
Ghana	1	Sverige	82
Irak	15	Finland	1
Iran	4	Syrien	17
Irland	1	Turkiet	10
Kina	1	Storbritannien	1
Libanon	1	Venezuela	1
Nigeria	1	Vietnam	1
Pakistan	1		

168 personer av de 196 kursdeltagarna har angett någon form av sysselsättning. Det innebär att man också är knuten till något socialt sammanhang där man kan förvänta sig att någon form av spridningseffekt uppstått. Det har varit tydligt att kursdeltagare har rekommenderat personer i sitt nätverk att anmäla sig och att det påverkat hur kurserna fyllts av personer som på ett eller annat sätt visat intresse för att träffa människor med annan bakgrund. Men det har endast i undantagsfall inneburit att en ny anmälan direkt nått projektledningsgruppen via anmälningsblankett. I nästan alla tillfällen för anmälan har en personlig kontakt med någon i projektledargruppen behövts för att personen också ska ha lämnat in en anmälan. Gruppen har behövt arbeta aktivt med information under personliga möten och telefonsamtal inför beslutet om deltagande i samtliga fall. Eftersom långt ifrån alla som nåtts av information om utbildningen valt att anmäla sig så har gruppen under vägen stått i kontakt med många gånger fler personer.

Något som varit tydligt under arbetet är att det varit en process för de allra flesta att bestämma sig. En del av dem som är anställda inom kommunen kunde inte skapa utrymmet för att vara med under tre dagar. Kommunens ekonomi har varit mycket ansträngd under perioden och skolorna har exempelvis inte kunnat stå för kostnader som en vikarie skulle medföra. Detta var en fråga som diskuterades i styrgruppen under flera möten. Rekryteringen av personal inom bildningssektorn blev därför svår, eftersom det visade sig finnas intresse för utbildningen och projektet bland personalen. Några valde att vänta till 2013, då läget förväntades vara bättre ur ekonomisk synvinkel.

4.1.2 DOS-ambassadörsutbildningen Utvärdering och reflektion

Utbildningen genomfördes i enlighet med målbeskrivning och plan i stort. (jmf. Projektplan 2 och planerade kursstarter) Genom utvärderingen av Högskolan Dalarna vet vi att det bland kursdeltagarna fanns synpunkter och tankar om hur utbildningen kunnat utvecklas. Utbildningen har gett olika värden för deltagarna och "...Överlag har svenskarna betonat att mötena varit viktigast, men för många var kunskapen man jobbat med ganska känd sedan tidigare. Invandrarna har också tyckt mötena varit viktigast, men många tyckte att de också fick med sig mycket kunskap." (Pontén, "Dialog och samverkan – Slutrapport projektföljeforskning (lärande utvärdering), augusti 2013.)

Bengt Pontén, Högskolan Dalarna, som följt och utvärderat projektet betonar 5 principer som speglar och sammanfattar det DOS-ambassadörerna lyfter fram som betydelsefulla värden ur sina erfarenheter. Grundprinciperna för integration kan delvis betraktas utifrån det han pekat på, därför får de ta plats här i sin helhet.

"Intresse och eldsjälar finns

Alla ambassadörer och andra involverade som vi pratat med säger att det vill fortsätta! DOS-projektet har visat att det finns intressen och eldsjälar som kan utnyttjas för en bättre integration i Borlänge. Sett ur kommunens synvinkel är det bra med aktiviteter som kan utvecklas och som når och kan spridas till många.

En del vill börja med att bara träffas och lära känna andra eller att göra något tillsammans, t.ex. laga mat eller resa. Andra eldsjälar brinner för att göra aktiviteter som kan hjälpa andra. Många har idéer till aktiviteter, men behöver träffa andra likasinnade för att inspireras och få någon annan att utveckla sin idé tillsammans med."

Aktiva möten

Genom att göra mötena aktiva, kan de på ett bättre sätt stödja integrationen i Borlänge. För att mötena ska bli aktiva, så måste de kännas meningsfulla för deltagarna. Aktiva möten har som syfte att skapa aktivitet, men de måste också generera ett lärande hos deltagarna, för att kännas meningsfulla. Vad lärandet består av kan vara väldigt olika för olika personer och i olika situationer, ibland kan det räcka med att lära sig mer om en enskild människa.

Ett bra processtöd kan hjälpa deltagarna att hitta former för aktiva möten. Det kan vara svårt att hålla mötena aktiva under längre tid, så möjlighet till stöd behöver finnas under längre tid.”

Öppenhet – Vad och Hur

En bättre integration innefattar många olika delar och man kan inte peka på någon enskild aktivitet som är bäst eller avgörande. Det är bättre ju fler människor som är involverade med olika kulturell bakgrund. Många olika idéer och intressen som drivs av olika människor, innebär att man måste ha en öppenhet, såväl i vad man ska göra, hur man ska genomföra aktiviteterna och vilket stöd man behöver ge.

Stöd – olika behov

För att mötena och aktiviteterna ska bli så bra och effektiva som möjligt, så behövs olika former av stimulans och stöd. Till att börja med behövs stöd för att få kontakt med och stimulera människor att delta, så att de får träffa andra med positiva idéer. När man sen vill jobba vidare med sina aktiviteter kan gruppen behöva konkret stöd i hur vi ska göra, vem vi ska prata med och hur vi hittar resurser eller startstöd.

Organisation

Jag tror att det finns förutsättningar för ett bättre integrationsarbete i Borlänge, med utgångspunkt i ovanstående tankar, som bygger på erfarenheterna från DOS-projektet. För att detta ska fungera inom kommunen behöver man förstås klargöra hur stödet till aktiva möten och aktiviteter kan organiseras och vem som fattar beslut om resurser till dessa. Eftersom kommunen är en stor organisation är placeringen i organisationen och kopplingarna till andra delar av kommunen viktig.

I början av projektet diskuterades att utveckla ett ”centrum för mångfald och integration”, men man fullföljde inte detta. Med utgångspunkt i erfarenheterna i DOS och ovanstående slutsatser, skulle ett sådant ”centrum” kunna bidra till att fortsätta och utveckla DOS-projektets intentioner. (Pontén 2013)

Referensgruppen bestod av representanter för alla större länder- och kulturföreningar med invandrargrupper organiserade men endast några enstaka föreningar där huvudandelen av medlemmarna har svenskt ursprung. Tidigt konstaterades att referensgruppens och även styrgruppens sammansättning kulturellt sett kanske inte var optimalt sammansatt med tanke på den betydelse referensgruppens engagemang i projektet sedan haft och att representationen av svenskar med nätverk ut i svenska föreningar inte var lika stort som representanter från länderföreningarna. Här kan man ställa frågan om en redan så stor grupp som 30 personer skulle kunnat vara ännu fler redan från start och då också haft fler representanter ur näringsliv och föreningar och vad det gjort för skillnad i resultatet. Troligen hade förankringsprocessen bland svenskar kunnat göras på bredare front från start och det hade möjligen underlättat rekryteringen av svenskar.

4.1.3DOS-ambassadörernas delprojekt och aktiviteter

Tabell A är avsedd för beskrivning av sådana projektaktiviteter (utbildningar, transnationella utbyten etc.) för tredjelandsmedborgare som riktats till en avgränsad grupp deltagare. Tabell B är avsedd för översiktlig redovisning av ”öppna” aktiviteter (informationsmöten, rådgivning etc.) vilka i huvudsak haft tredjelandsmedborgare som målgrupp.

A. Aktivitet/delprojekt för avgränsad grupp av deltagare	Antal deltagare							Kommentarer och förtydliganden
	TOT	varav (exempel)						
		Aktiviteter som föreläsningar, workshop med mingel och seminarium		Aktiviteter i fritid, matlagning etc.		Diskussionsgrupper inför aktiviteter		
		Män	Kv	Män	Kv	Män	Kv	
Kultur och Dialogmöten för kvinnor. Tre DOS-ambassadörer, och när det gäller aktivitetsledaren tillika ordförande i nystartad kulturförening, initierade aktiviteter för målgruppen kvinnor som inte har någon sysselsättning och där en betydande del inte har utvecklat sin svenska nämnvärt. 37 x 8 tim, okt 2012-juni 2013	8-10	0	8-10	0	8-10	2	3	
Mångkulturell Tjejgrupp 3 x 6 tim, dec 2012- maj 2013 En kärngrupp av 5 personer som växt till 15. Kulturutbyten med olika teman som kläder, mat, kultur, läders historia och situation just nu. Gruppen har arrangerat två fester. Vid ett tillfälle samlades 150 personer. En facebookgrupp har skapats.	130-150		130-150	0	8		7	Gruppens medlemmar uttrycker att de utvecklats som personer och fått nya kunskaper genom sitt engagemang. Rädslor och fördomar för det okända har minskat och de har fått nya vänner. De uttrycker att de är stolta över att ha deltagit i projektet och uppnått sina mål med en tot kostnad ur projektbudgeten på mindre än 14 000 kr. De har utnyttjat lokaler och mötesplatser som stått till gratis förfogande samt träffats hemma hos varandra.
Lära om Ezidi 1x 4 tim, sep 2012 Ett arrangemang med syfte att förse lärare vid individuella programmet med mer kunskaper om Ezidi, en av religionerna som har en förhållandevis stor utbredning bland invandrargrupper från främst Irak.	11	4	7					Arrangemanget var mycket uppskattat och visade också att det finns en stor okunskap om religionen, vad den står för och hur gruppen av invånarna i Borlänge förhåller sig till sin kulturella bakgrund i det samhälle de flyttat till. Lärare efterfrågar mer dialoger med familjerna kring flera teman.

Mångkulturell mötesplats Ljungbergsgymnasiet. Ett initiativ från rektor som möttes upp av DOS-ambassadörer. Dialog och planeringsmöten samt möten med elever om efterfrågan. 3 x 3-7 tim, mars 2013-maj 2013						3	6	Ett initiativ som skapade möten och planer, men som låg kvar på rektor och projektledares bord för länge av flera orsaker. Processen ledde dock några av de inblandade ledarna vidare i aktiviteter på andra arenor.
Tankar och uppfattningar om integration. En grupp DOS-ambassadörer som ville gå till botten med vad människor som flyttat till Borlänge har för uppfattningar om integration genom att genomföra intervjuer och analysera dem. 8 x 1 tim, okt 2012 – feb 2013	9							Arbetet resulterade i en rad diskussioner under processtödsdagarna och en rapport.
Tala om kvinnlig könsstympning. Könsstympning får stora konsekvenser för dem som genomgår ingreppen. En DOS-ambassadör skapade förutsättningar tillsammans med studieförbundet Bilda, Rädda Barnen och föreningen RISK, för att börja tala med grupper om det som en kulturfråga som möter motstånd både i lag och tradition i Sverige i syfte att sprida kunskaper. 64 x 3 tim, dec 2012-maj 2013	5-6	5-6	0	0	0	1	2	Initiativet har mött stort gensvar bland både kvinnor och män, men också ett visst motstånd. Aktiviteter med detta syfte har vunnit fotfäste och ökar nu på flera arenor i Borlänge.
Mångkulturell teatergrupp Syftet var att föra in teater i befintliga utbildningar i Kärnkrafts lokaler och starta upp nya grupper om möjligt. Tanken var att blanda gruppen i början med svenskar som läser somaliska och kurder som läser kurmanji och även göra gruppen öppen för andra intresserade. 4 planeringsmöten 4 tematräffar fram t. 12 dec 2012 har rapporterats.						2	1	Planeringsmöten och starten ledde till att två studiecirkel kunde startas i ABF's regi. Svårt med utvecklad teater, men dramaövningar som rollspel bidrog till att en viss inläring av dialog kring kulturskillnader i vardagssituationer och språkinläring uppnåddes. Inga medel nyttjades från projektet och därmed har inga närvarorapporter tagits in.
Matlagning från olika kulturer 4 DOS-ambassadörer bjöd in två personer var till gemensamma aktiviteter.								Inga medel nyttjades från projektet, nyttjade gratislokaler och stod själva för kostnader. Följde inte helt sin planering.
Umgänge mot rasism En resa till Stockholm för tre svenskar (inbjudna) och tre nysvenskar (DOS-ambassadörer) som inte känner varandra sedan tidigare. Syftet var att lära känna varandra för att kunna utveckla sina nätverk och motarbeta rasistiska beteenden på skolan. 1 x 12 tim, dec 2012	5			0	5	0	5	Resan blev mycket lyckad och ungdomarna har sedan fortsatt att engagera sig för att hjälpa ungdomar med olika kulturbakgrunder att träffas.
Musikbok Syftet med aktiviteten har varit att ta fram ett musikaliskt och berättande material till dialogmöten mellan barn av olika kulturer. okt 2012-juni 2013	2					0	2	Materialet har bidragit till möten med pedagoger inom kommunen, musikskolan, som gjort en skivinspelning inom projektiden, men själva spridningen bland barngrupper i skola och förskola ligger framåt i tiden.
Mentorer och Support Metodutveckling för att skapa nya adepter-mentorskapsrelationer i syfte att komma in i sysselsättning. 4 x 3 tim, dec 2012- juni 2013	3-7	2	3	0	0	4	4	Lunchmötena ledde fram till flera lyckade matchningar och längre fram sysselsättning för några.

Studieresa En grupp DOS-ambassadörer på 7 elever vid Erikslundsgymnasiet och 2 lärare planerade med hjälp av SKMA (svenska kommittén mot antisemitism) en resa till Polen för att lära mer om nazisternas förföljelse och utrotning av judar under 2:a världskriget. Syftet var att gruppen med hjälp av mer kunskaper skulle kunna arbeta vidare i klasserna med aktuella frågor om rasism på skolan.						4	5	Ett meningsfullt steg som genererade nya steg i dialogerna om utanförskap och rasism på skolan.
Introduktion på Svensk Markservice Företaget stod i begrepp att skapa förutsättningar för att säsongsanställda personal med utländsk bakgrund. DOS-projektet bidrog i processen med att ge en anpassad DOS-utbildning för samtliga i personalstyrkan under introduktionen för att arbetstagarna skulle kunna ha bra förhållningsätt till varandra och kunna kommunicera under arbete. Dialog mellan arbetsförmedlare, utbildare, utvärderare och företagets platschef och personalchef. Planeringsmöten 3 2 grupper träffades i omfattningen tre halvdagar. Även utvärdering gjordes genom DOS-projektet.	2X20							DOS-ambassadörsutbildningens innehåll anpassades i sitt innehåll något för att passa sammanhanget på ett företag. Dock var syftet med att skapa goda relationer med ömsesidig respekt för varandra och en ökad kunskap om förutsättningar för god kommunikation över kulturgränserna den samma. Det har gått mycket bra för arbetslagens utveckling och Svensk Markservice arbetar nu med att skapa förutsättningar för att de nya medarbetarna ska få vidareutbildning inom markbearbetning under vinterhalvåret. Företaget räknar också med att genom insatsen i Borlänge ha skaffat sig ytterligare underlag och kunskaper om hur introduktionen påverkar arbetet för mångkulturella arbetslag som behövs vid utveckling av strategier för introduktion över hela landets platskontor.

B. "Öppna" projektaktiviteter (se instruktionen) Beskriv kortfattat typ av aktivitet, syfte och målgrupp (ex: "dialogseminarier som inslag i lärarutbildning")	Antal deltagare (ca)	Kommentarer och förtydliganden (Ex: "Medverkande från ..... 7 olika tillfällen. Sammanlagt 140 inbjudna varav 89 infann sig. Stor uppskattning från de flesta deltagare.")
Poesifestival Ordival Syftet var att lyfta fram möjligheterna i Wasabryggeriets lokaler med ett litterärt evenemang. Tanken var att främja användandet av ordet på olika språk och i olika former för att öppna upp för möten mellan de närvarande deltagarna och författarna. Öppet för alla och med en bred samverkan för att kunna attrahera människor från så många olika kulturer som möjligt. 1 tillfälle under hösten 2012	200-300	Ordivalen blev en succé och planering för att kunna göra evenemanget till en tradition 1-2 gånger per år startade direkt.
Möten över gränserna som stärker självkänslan Ett mer omfattande samverkansarbete på arbetstid mellan 4 DOS-ambassadörer (från 4 olika länder) för att skapa en föreläsning som kunde attrahera människor från olika kulturer och som på olika sätt kunde relatera till hur man kan arbeta för att stärka sin självkänsla och hur självkänslan kopplar till livskvalitet och samhällsengagemang. 2 ggr/mån under 3 månader 1 föreläsning som gen rep 5 pers 1 föreläsning på Galaxen 21 pers	21	Efter föreläsningen skapades en grupp som var intresserade av att studera idéerna vidare för sitt eget personliga intresse av att stärka varandra genom dialog i grupp. Syftet var att skapa ett sammanhang för dialoger som stärker å ena sidan svenskar som upplever det som hotfullt med invandrargruppernas yttre olikheter och religiösa tillhörigheter och andra sidan invandrare som också känner sig osäkra i förhållande till svenskar och andra.

Mer friskvård mötesplatser och integration för kvinnor Syftet är att genom deltagande i olika friskvårdsaktiviteter skapa möten mellan kvinnor och i gemenskap stärka hälsan. Aktiviteterna skapas i ny samverkan mellan Gemensamma krafter, Svenska Kyrkan och Friskis och Svettis. Prova-på-vecka 8 tillfällen i v. 8 2013. v. 5-24 1-2 träffar per vecka. 2013	15-40 / tillfälle	Aktiviteterna har lett till att många kvinnor har skapat nya vänskapsband med varandra och upplevt hur motionsaktivitet också kan stärka positiva möten. Alla har behov av motion oavsett kulturell bakgrund och det går alldeles utmärkt att skapa förutsättningarna för att alla ska kunna vara med. Svenska kyrkans lokaler förknippas med mellanmänniska möten och har fungerat utmärkt. Fler kvinnor med invandrarbakgrund har valt att börja träna i Friskis och Svettis egna lokaler under perioden. Landstingets personal har tillsammans med personal på Gemensamma Krafter noterat beteendeförändringar och hälsoutveckling i positiv riktning hos kvinnor som deltagit i verksamheten.
Vi ska bli vänner Där människor med olika kulturbakgrunder bor, konstateras att en del konflikter och otrivsel uppkommer enbart för att man inte känner varandra och inte förstår hur man lever sina liv väldigt nära varandra. Aktiviteterna syftade att föra grannar närmare varandra. Ett antal planeringsmöten mellan DOS-ambassadörer och hyresgästföreningen. 27 juni 2013 öppet möte för alla i boendeområdet i Tjörnkrafts lokaler.	28	Träffen som blev av uppskattades och många upplevde att de fick nya lärdomar genom att höra hur grannar lever och upplever sitt bostadsområde.
Svenska muslimer för fred och rättvisa Aktiviteterna syftar till att uppnå möten mellan muslimer och icke-muslimer från olika länder och visa hur svenska och muslimska värderingar går att förena. Målet är att uppnå förståelse och respekt för varandras likheter och olikheter. 1 29/1 2013 Upptakt på stadsbiblioteket med uppträdande av Soran Ismael och information om föreningen SMFR. 2 28/2 Föreläsning och dialogmöte om religion och fred. 3 20/3 Dialogmöte med SMFR om verksamheter i övrigt runt om i landet.	1. 300 pers 2. 20 pers 3. 15 pers	En bra marknadsföring främst genom Facebook lockade fler till biblioteket för att se Soran Ismael än de 300 som fick plats och arrangemanget var mycket uppskattat bland både ungdomar och äldre med olika bakgrunder. Man uppskattade att många svenskfödda ungdomar på plats. Styrelsen för den förening som skapades i Borlänge bestod av både muslimer från olika länder och icke-muslimer och medlemmarna är från start en grupp på 20. Samarbete är under utveckling bl a med Kristna fredsrelsen och Tro och solidaritet, ABF, Afrika hornkulturcenter och kvinnojouren i Borlänge.
Svenska muslimer för fred och rättvisa 2 1 Grundutbildning i Borlänge 2 Studiebesök i Stockholm Resa för studiebesök på SMFR i Stockholm i syfte att skapa sig en uppfattning om vilka verktyg och kunskaper man sprider och hur man arbetar med frågor kring fred och rättvisa på annat håll. Syftet är att gruppen i Borlänge skulle verka fram en egen planering och innehåll i verksamheten lokalt.	1. 20 pers 2. 7 pers	I möten med Borlängebor (främst ungdomar) har de fått en genomgående bekräftelse på att en fredsrelse behövs i Borlänge. Gruppen som reste lärde sig mycket under resan och en del kan omvandlas i direkt verksamhet i Borlänge. Bland annat kan det bli aktuellt att organisera idéellt arbete i bostadsområden och samarbeta med skolor, föreningar och passande organisationer. Det är unga människor, både män och kvinnor som engagerar sig.
New Way DOS-ambassadörer skapade en fest för c:a 100 gymnasieungdomar med olika kulturella bakgrunder, vilka i normala fall inte träffas på detta sätt. Med intryck från projektet Tamam i Lund skapades förutsättningar för dialoger mellan ungdomar som inte kände varandra sedan tidigare.	112	Festen blev succé och gruppen fortsätter att skapa nya förutsättningar för liknande träffar.
Möte vid bassängkanten Syftet var att skapa möten mellan människor i badhusmiljö. Kulturen där kvinnor inte får vara avklädda tillsammans med män verkar hindrande även för att barn och ungdomar ska kunna lära sig simma och uppnå fullgott betyg i gymnastik i enlighet med vårt svenska system. Att fortsätta dialogen kring kulturkrockarna som uppstår i denna miljö var angeläget för ett antal DOS-ambassadörer.	20-26	Ett antal kvinnor som inte var simkunniga fick vägledning för att kunna lära sig simma och känna sig trygga i vatten medan dialoger fördes kring hur förutsättningarna för att badhusmiljöer ska kunna attrahera alla behöver vara utformade. Vad handlar det inkluderande arbetet inom en kommun om i denna fråga?

Fira de stora högtiderna på Gemensamma Krafter Konkret firande av högtider med ursprung i olika kulturer tillsammans. Bland annat högtiderna jul, påsk, eid, valborg och midsommar firades men man förde också dialoger om varför man firar och hur man gör det i olika länder.	250	Människor med olika kulturella bakgrunder fick tillfälle att ta del av och mötas i traditioner de själva kanske inte varit med om tidigare. De som samlades visade stort intresse. Ett fint sätt att få förståelse för fler av de traditioner som finns representerade i Borlänge. Deltagarna utvecklar sin syn på religion och tradition och fördomar minskar medan en mer variationsrik bild av våra olika förhållningssätt till traditionerna växer till sig.
Borlänge Bandy En rad möten och arbete som syftade till möten mellan idrottande somaliska unga män och idrottande svenska unga män som skulle öka intresset bland somalier för bandysporten.		Projektet har vuxit och får nu stort genomslag i media över hela landet och har även spritt sig över till Norsk media. Många enskilda individer har hört av sig och dialogen pågår varje dag.
Barnläger ger integration i tre dimensioner Utveckling som ger barn och ungdomar i tre bostadsområden chans att utveckla relationer, kunskaper och få miljöombyte under sommaren. Ett antal dialogmöten med föräldrar och skola Utbildning för ledare Broschyr	100	Arbetet handlade om att gå in i dialog och samverkan med föräldrar och skapa förutsättningar för gott ledarskap och den öppenhet som krävs för att barn med olika kulturella bakgrunder ska kunna delta på lika villkor.
Vad finns bortom Kupolen? En resa med buss för att se mer av Boränges kulturhistoria och kulturmiljöer tillsammans som få av invandrarna gör annars.	40	Mycket uppskattad aktivitet som ledde till många samtal om olika saker. Resan skapade tillfälle för dialoger om delar av Borlänges historia och vad som man kan se och ta del av utanför den närmaste omgivningen i bostadsområdena hemma.
Bal Ungdomar i Borlänge har inte samma förutsättningar för att kunna delta i festligare sammanhang då bland annat alkohol utgör ett "kulturhinder". En grupp DOS-ambassadörer skapade dialogmöten kring frågorna med läroplan, rektor, föräldrar och elever för att till sist kunna ge en mångkulturell bal dit alla var välkomna.	200	Mycket uppskattad tillställning som ungdomarna vill göra till en tradition varje år.
DOS-ambassadörernas träff på Cozmoz En träff som syftade till att DOS-ambassadörer som inte känner till varandra får träffas och delge varandra information om utvecklingen av aktiviteter och lära känna varandra. Även personer ur projektets referensgrupp deltog.	100	En unik samling människor från Borlänge som träffades i en god och öppen atmosfär. Kulturdanser och aktiviteter visade på en stor och bred mångfald i lokalen.

Projektledargruppens egna idéer om att skapa externa föreläsningar eller dialogmöten fick till stor del läggas åt sidan under hösten, men eftersom ledningsgruppen också gick utbildningen så skapades aktivitetsidéer där projektledningsgruppen var engagerade. Ytterligare ett 20-tal planer har varit under utveckling men arbetet har lett fram till andra lösningar än att skapa förutsättningar i DOS-projektets ekonomi och administration.

4.2 Bedömning av hur projektet berört EU:s utvecklingsområden inom integrationsarbete

A	Ange med siffra 0 till 2 i vilken grad ert projekt arbetar inom följande utvecklingsområden (0=inte alls, 1=i viss utsträckning, 2=i stor utsträckning)	
⇒	2	Interkulturell och interreligiös dialog
⇒	2	Samhällsinformation och medborgarkunskap – värdegrunder
⇒	2	Familj – uppfostran – socialisering – alternativa arenor och nätverk
⇒	1	Informella integrations- och försörjningssystem – incitamentsstrukturer
⇒	1	Kriminalitet, klass, kultur och etnicitet
⇒	1	Hälsa
⇒	1	Ungdomar

B	Ange med siffra 0 till 2 i vilken grad ert projekt arbetar med följande särskilda målgrupper : (0=inte alls, 1=i viss utsträckning, 2=i stor utsträckning)	
		Utveckling/anpassning av introduktionsprogram eller andra aktiviteter syftande till att tillgodose behov hos särskilda målgrupper av tredjelandsmedborgare:
⇒	0	- Äldre
⇒	0	- Personer med funktionsnedsättningar
⇒	1	- Kvinnor
⇒	1	- Analfabeter/lågutbildade
⇒	1	- Barn/ungdomar
⇒	0	- Annan särskild målgrupp, nämligen:
⇒	2	Deltagande som ett sätt att främja integrationen av tredjelandsmedborgare i samhället

C	Ange med siffra 0 till 2 i vilken grad ert projekt arbetar med följande verksamheter/aktiviteter (0=inte alls, 1=i viss utsträckning, 2=i stor utsträckning)	
⇒	0	Utveckling av metoder/indikatorer för uppföljning och utvärdering
⇒	0	Kartläggningar/analyser inriktade på särskilda målgruppers behov
⇒	1	Framtagning och utprovning av informationsmaterial och pedagogiska verktyg
⇒	1	Utveckling av kursplaner/moduler, utbildningsmaterial, lärarhandledningar o liknande
⇒	0	Transnationellt utvecklingssamarbete kring analyser och kartläggningar, utveckling av utvärderingsmetoder, indikatorer mm
⇒	1	Transnationellt samarbete kring utveckling/genomförande av utbildningar och andra riktade åtgärder/tjänster för tredjelandsmedborgare (även överföring av "lyckade modeller" mellan medlemsstater)

4.3 Reflektioner över hur projektet uppfyller EU:s krav i ”de elva europeiska grundprinciperna för integration”

1. Integration är en dynamisk dubbelriktad process med ömsesidigt tillmötesgående mellan alla invandrare och invånare i medlemsstaterna.

Avsikten har varit att påverka denna dynamik bland så många människor som möjligt under perioden. Tankar om rättigheter och skyldigheter människor emellan utvecklas i den kultur man växer upp i. Även våra förutfattade meningar om varandras intressen och lojaliteter har skapats i den egna kulturen. Projektet har genom att ge DOS-ambassadörsutbildningen lett människor fram till varandra. Den första principen om dubbelriktad process har följts både direkt under mötena i utbildningssammanhanget men också under arbetet med utveckling av aktiviteter och slutligen dykt upp under dialoger som förts med dem som inte varit inblandade i utbildningen.

Att främlingsfientlighet bäst motverkas genom att man skapar tillfällen för människor att mötas och dela med sig av sina erfarenheter beskrivs i betänkandet av den statliga utredningen om ett effektivare arbete mot främlingsfientlighet ”Främlingsfienden inom oss”.

”Att villkoren måste vara jämlika för att kontakterna ska ge önskade effekter innebär att dialog aldrig kan kompensera fattigdom och ojämlikhet. Men det är ofta svårt att få till stånd en meningsfull dialog på en alltför abstrakt nivå ens mellan jämlikar. Dialogen måste ha ett syfte, till exempel att lösa gemensamma problem.” (SOU 2012:74, s 321)

Att kursdeltagarna fick tillfälle att själva aktivt fundera över vad de kunde tänka sig att medverka till som skulle främja integrationen i kommunen, gör ju att utbildningsinsatsen syftat åt det håll som beskrivs i citatet ovan. Det som var en riktig utmaning i en stor del av utbildningsgrupperna var dess sammansättning. När kursdeltagarna stod i begrepp att bilda par eller smågrupper kring en idé eller ett problem att lösa, upplevdes blandningen av människor extrem. De gemensamma nämnarna i form av fritidsintressen, utbildningsbakgrund, kulturtillhörighet, språk, yrke eller organisationstillhörighet var ju ofta så spridda. Att låta människor träffas under liknande förhållanden som i utbildningssammanhanget i DOS-projektet i syfte att ha en uppgift att lösa tillsammans, skulle förmodligen innebära att ännu fler konkreta produkter och lösningar arbetades fram.

Betänkandet tar upp exempel på hur man engagerat medborgare i forum för dialoger på flera håll i landet där också personer med utländsk bakgrund kunnat engagera sig för sitt närområdes utveckling.

”Att samla människor kring ett gemensamt intresse har i många sammanhang visat sig vara ett integrerande arbetssätt. Det gemensamma intresset kan vara stadsdelsförnyelse, men det kan också handla om fritidsintressen.” (SOU 2012:74 s. 321)

Kursdeltagarna i DOS-ambassadörsutbildningen har visat på en sådan stor spridning av idéer om vad som skulle vara viktigt för Borlängeborna och vad de själva vill medverka i för sammanhang, att det varit svårt att både forma stöd och följa med i utvecklingen av allt för projektledningen. Exempelvis har en del idéer behövt förankras hos kommunala chefer eller provas politiskt eller juridiskt för att kunna förverkligas. Det har också handlat om att få basalt stöd och hjälp, t.ex. tillgång till en dator och information om olika saker. Kursdeltagarna har också tagit hjälp av varandra och de nätverk som skulle kunna utvecklas i ett liknande sammanhang har mycket stor betydelse för den enskildes möjligheter att överbrygga sina egna begränsningar.

Frågan om vad någon som nyligen flyttat till Borlänge kan göra som samhällsinsats för sig själv och andra i dag? Någon som väntar på att få bli svensk medborgare, saknar anställning och kan lite svenska, är rustad med idéer och kreativitet, arbetsvilja och tid, men där nätverket och kunskaper om det svenska samhället är begränsat. Det går att påverka förutsättningarna. Det har projektet visat. Metoden som använts skulle fungera alldeles utmärkt som ingång i mindre sammanhang för att just skapa en inledande dialog kring vilka värden som ska ligga till grund för samverkan och låta den fortsatta dialogen och utvecklande arbetet handla om att stärka individer och grupper och samtidigt skapa konkret verkstad för förverkligandet av idéer som kommer fler till godo. T.ex. kan arbetet handla om hur en stadsdel skulle kunna utvecklas till en mycket fin plats att bo på.

Som exempel kan den utveckling som Borlänge kommun går emot i sitt projekt "Skolan mitt i byn" på Tjärna Ångar belysas. Här har förmodligen ännu inte alla idéer möjligheter och resurser till förfogande formulerats. Genom att skapa kulturella dialoger mellan de människor som bor inom området ökar den interkulturella förståelsen, speciellt om målet är att utifrån en lokal delaktighet skapa en gemensam framtid och utveckling i området.

2. Integration innebär respekt för Europeiska unionens grundläggande värderingar.

Projektet har gett några en möjlighet att lyfta blicken från den egna organisationens avgränsade sfär och se vad som görs på andra ställen i Europa. Till det som verkar grundläggande för EU hör att låta medborgarna se allt mer av vad samhällen som gynnar utveckling av mångfald och samverkan över nationsgränserna kan utvecklas till, vilket är extra angeläget i tider då resurser tryter och krig utvecklas.

Studiebesöken i Helsingfors och Manchester gav intryck som dels handlade om det som är gemensamt men också av områden som kanske kan utvecklas här eller där. (mer om detta under punkt 5 som handlar om transnationellt samarbete).

3. Sysselsättningen är en väsentlig del av integrationsprocessen och är avgörande för invandrarnas delaktighet, för invandrarnas bidrag till värdsamhället och för att synliggöra dessa bidrag.

En sak som syns bland kursdeltagarna är intresset för att hitta fram till en sysselsättning för dem som inte har någon. Dialoger har förts om detta och några har genom sitt deltagande också lyckats arbetat sig fram mot att infria denna målsättning med hjälp av sina nyvunna kontakter.

Kommunens samverkan med arbetsförmedlingen och erbjudandet om nystartsjobb för dem som har svårare att komma in på arbetsmarknaden har varit avgörande för projektets utveckling. Eftersom målgruppen varit representerad i projektledargruppen så har de personerna också under projektet träffat en stor skara människor inom kommunen och också fått möta sina egna frågor om den svenska kommunala kulturen. Samtidigt har de genom mötena med tjänstemän bidragit till att mer kunskaper om befolkningens kulturer planteras. Anställningarna i sig har varit en stor motivationsfaktor på sidan av de målsättningar som projektet arbetat för i projektledargruppen.

4. Grundläggande kunskap om värdsamhällets språk, historia och institutioner är absolut nödvändig för integrationen. Att ge invandrarna möjlighet att förvärva denna grundläggande kunskap är viktigt för en framgångsrik integration.

På flera sätt har vi kunnat få bekräftelse på att projektet bidragit till att mer kunskaper om Borlänge och svenska institutioner har spridits bland invandrargrupper.

Förutom att DOS-ambassadörsutbildningen i sig bidragit till att invandrare fått praktisera och utveckla sin svenska så har de också bekräftat att de fått kunskaper genom utbildningen och sina

aktiviteter. Vilka kunskaper är svårare att säga då vi inte särskilt studerat detta, men det vi observerat i projektledningsgruppen är att fler har fått arbeta med att dokumentera möten och utvecklat sina föreningar för olika syften.

Dialoger om platser i Borlänge med historiska och kulturella värden för Borlängeborna har förekommit både under utbildningen och särskilt under studiebesök.

5. Utbildningsinsatser har avgörande betydelse för att göra invandrarna, och i synnerhet deras efterkommande, beredda att bli mer framgångsrika och aktiva deltagare i samhällslivet.

DOS-ambassadörsutbildningen är ett exempel på utbildningssatsning med positiva stärkande värden som följd. T.ex.

- Flera har under perioden förstärkt motivationen för fortsatta studier.
- Gemensamma krafter, kommunal lokal verksamhet och mötesplats för främst boende på Jacobsgårdarna, har lyckats utveckla sin verksamhet genom projektet som bidragit till ökade kunskaper om kultur och religion.
- Flera studieförbund har kunnat öka aktivitetsutbud och kontakterna med invandrargrupper.
- Värdet av ideellt arbete har bekräftats och en del DOS-ambassadörer har gjort ideella insatser i bostadsområdena och arbete för att skapa kulturmöten.
- Ungdomar som träffats i DOS-ambassadörsutbildningen har stärkts genom sitt engagemang i frågor som har med mångkulturell utveckling i Borlänge att göra. Det har handlat om konkret arbete mot rasism, muslimers fredsrörelse och skapa förutsättningar för ungdomar med olika kulturella bakgrunder att mötas i gemensamma intressen.

6. Invandrares tillträde till institutionerna samt till offentliga och privata varor och tjänster på samma grund som inhemska medborgare och utan diskriminering har grundläggande betydelse för en bättre integration.

7. Ofta förekommande samspel mellan invandrare och medlemsstaternas medborgare är en grundläggande mekanism för integration. Gemensamma forum, en interkulturell dialog, utbildning om invandrare och invandrarkulturer och stimulerande levnadsförhållanden i stadsmiljön ökar samspelet mellan invandrare och medlemsstaternas medborgare.

Deltagare i projektet bekräftar hur den interkulturella dialogen under utbildningen lett till ökat engagemang och ansvar för det gemensamma. Flera exempel på hur invandrares livsberättelser har verkat berikande för svenskar och hur intresset också ökat för att sprida attityder som på sikt kan bidra till förändringar.

Dialogen om att skapa permanenta mångkulturella mötesplatser för att den interkulturella dialogen har inte svalnat under perioden. Tvärt om, har nog frågan och angelägenheten nått ut till fler. Exempel på mötesplatser kan vara lokaler som kyrkosamfund, studieförbund eller ländeföreningar förfogar över. Men det är inte Dessa kan i den mening av öppenhet som efterfrågas av kommunmedborgare inte vara tillräckligt neutrala för att alla ska kunna använda den som en privat mötesplats med vem som helst.

Många kommunmedborgare har behov av att utveckla sitt nätverk utanför familjen eller organisationen och då krävs det fler neutrala platser att mötas på.

8. Utövandet av olika kulturer och religioner garanteras i stadgan om de grundläggande rättigheterna och måste tryggas, om utövandet inte strider mot andra okränkbara europeiska rättigheter eller den nationella lagstiftningen.

Projektets upplägg har strävat efter att ställa DOS-ambassadörerna på prov i denna princip under alla utbildningsomgångar och aktiviteter som förekommit. Dels har vi ju eftersträvat att personer med olika bakgrund tillsammans ska arbeta fram aktiviteter som också skall locka människor från olika håll. I vilken utsträckning sedan denna princip ”tränats” eller praktiserats är mycket svårt att säga något om eftersom vi inte studerat detta särskilt. Vi vet till exempel inte exakt *hur* beslut om olika saker fattats i aktivitetsgrupperna. Vi kan bara tro att principen har följts i de grupper där människor säger att de utvecklat relationerna till varandra medan de utvecklat aktiviteter för andra att delta i och varit nöjda med sitt resultat.

Trygghet hjälper människor att yttra mer av sina tankar och behov och vi har under projektiden uppmärksammat både större strukturella problem och små vardagliga behov som alla kan känna igen. Problemen har vi hanterat genom fortsatt dialog med dem som berörs, men vi har också kunnat kontakta adekvat hjälp för stöd när det gäller frågor som behöver föras vidare till myndigheter eller hjälporganisationer.

9. Invandrarnas medverkan i den demokratiska processen och i utformningen av integrationspolitik och integrationsåtgärder, särskilt på lokal nivå, som stöder deras integration.

DOS-ambassadörers engagemang i projektet har bl. a. drivits av bilden och känslan av att kunna vara delaktiga i processer som rör Borlänges utveckling på riktigt. Det har skett i mindre grupper där en partipolitisk eller kulturell tillhörighet inte behövt styra dagordningen. I stället har oftare det personliga engagemanget för gemensamma intressen deltagarna emellan fått styra. Detta har verkat motiverade under skapandeprocessen.

Att energi och kreativitet ökar hos människor som får förtroende har varit slående. När projektiden är till ända så är det mycket viktigt att diskutera hur forum för den mångkulturella utvecklingen behöver se ut för att uppfylla kriterierna som Pontén, Högskolan Dalarna talar om att projektet speglar, och som verkat utvecklande för deltagarna, nämligen aktiva möten som är öppna i forum för alla och där man kan få tillgång till olika typer av stöd och vägledning.

Medvetenheten om hur svårt det kan vara för invandrare att få fram budskap och tankar till beslutsfattare finns. Integrationsprocessen handlar ju om det ömsesidiga tillmötesgåendet, men hur man då får veta något om hur människor har det och vad de vill och kan, bygger på att man ställer frågor och är närvarande bland de grupper det gäller.

Ett antal av de som varit delaktiga i projektet är politiskt aktiva. Det har märkts att det under perioden förts dialoger om hur projektets resultat skulle kunna tas till vara i de politiska rummen. Men det är inte heller alltid ändamålsenligt att stanna vid att höra företrädarnas yttranden. Att tala för en stor grupp människors behov och intressen är mycket svårt. Projektet har lyft fram värdet av att låta människor få bättre utrymme att berätta om sig själva och vad de vill kunna ge varandra och samhället och skapa den form av möten som känts utvecklande just nu och för just dem.

Vi kan sammanfattningsvis se att DOS-ambassadörerna har kunnat arbeta med stor delaktighet i utformningen av aktiviteter för sig själva och andra med olika syften, men troligtvis inte i alla fall. En kategorisering av graden av delaktighet görs i följande modell av R. Hart. Det har inte funnits utrymme i projektet att analysera målgruppens delaktighet närmare.

Harts delaktighetsstege

8. *Beslut initierat av målgrupp/projektägare*
7. *Initierat och styrt av målgrupp*
6. *Beslutsfattande initierat av projektägare, delat beslutsfattande med målgrupp*
5. *Målgruppen konsulterad och informerad*
4. *Målgruppen anvisad och informerad*
3. *Symbol*
2. *Dekoration*
1. *Manipulation*

10. Att integrera integrationspolitiken och integrationsåtgärderna i alla relevanta politikområden och myndighetsnivåer och offentliga tjänster är en viktig faktor vid utformningen och genomförandet av den allmänna politiken.

Se texten under princip 11.

11. Att utarbeta tydliga mål, indikatorer och utvärderingsmekanismer är nödvändigt för att anpassa politiken, utvärdera framstegen när det gäller integrationen och göra informationsutbytet effektivare.

Borlänge kommun har integration som ett fokusområde. Det betyder att integration ska genomsyra all kommunal verksamhet. Utifrån en omvärldsbevakning och analys har ett antal målområden formulerats.

Transnationellt samarbete

Projektet besökte Helsingfors i april 2012 och Manchester ett år senare. Resorna har fyllt olika syften för projektet främst för att vi rest vid olika tidpunkter och med olika förförståelse och personer. Att resa för att träffa människor som engagerat sig under lång tid för utveckling av metoder för integrationsarbete var fantastiskt spännande men också krävande.

5.1 Helsingfors, Finland

Projektledningsgruppen reste tillsammans med Valbone Shala, arbetsmarknad och fritidskontoret och Zeinab El Saneh, internationella kontoret, till Helsingfors i april 2012 i syfte att hämta intryck från integrationsarbete. Besöket i Helsingfors utvecklade inte någon närmare samverkan för projektledningsgruppen, men uppfattades som inspirerade och utvecklande i dialogerna om det egna arbetet framåt. Här följer några exempel på nyvunnen kunskap som gjordes.

1. Samverkan med de somaliska länderföreningarna hade utvecklats genom en paraplyorganisation, Finland-Somalia Association F.S.A, som i dag har heltidsanställda och funnit vägar för att skapa olika typer av projekt. Syftet med deras verksamhet är att stärka vänskap mellan somalier och finnar och främja Finland relation med Somalia. Paraplyorganisationen hade en förmåga att få alla övriga Somaliska länderföreningar att samverka bättre och använda paraplyorganisationens ledning som representant i dialogen med Helsingfors stad.
2. Kanava Youth är en icke-politisk organisation som samverkar med samhällsinstitutionerna i syften som gäller rehabilitering och utveckling av den yngsta generationen Somalier i Finland. Gruppen leds av personer som kom till Finland som ungdomar och som byggt organisationen nu under 17 år. De somaliska ungdomarna blev ofta svårt attackerade av skinheads. Organisationen är ett fantastiskt exempel på hur en grupp människor kan resa sig och göra nytta för andra på många olika sätt.

5.2 Manchester, Storbritannien

14-19 April 2013 var en grupp från Borlänge Kommun i Manchester i syfte att lära om integrationsarbete och dela med oss av egna erfarenheter. Manchester har utvecklats till en mångkulturell stad där utvecklingsarbetet handlat mycket om att inkludera stora invandrargrupper i samhället.

I nära samverkan med boende har myndigheter, frivilligorganisationer och föreningar lyckats vända en negativ trend med växande sociala problem till en positiv utveckling i flera bostadsområden. Vi besökte bl.a. centrum för samverkan bland annat Northmoor Center och Moss Care Housing i Mosside och fick träffa personal och frivilligarbetare. Här finns erfarenheter av utveckling av samverkan och aktiviteter för att stärka och hjälpa människor i bostadsområdena på olika sätt. Gemensamma krafter samverkan med myndigheter, Tunabyggen och föreningar i Borlänge är det vi närmast kan jämföra med dessa verksamheter. Företrädare för International New Arrivals Team berättade om hur man arbetar mot utveckling av skolor och hur man sätter familjen i centrum för arbetet när man bygger handlingsplaner och förhåller sig till nyanlända invånare. Särskilt belystes projekten man arbetat med för att utveckla möjligheterna för Romer att etablera sig i samhället främst genom arbete i skolorna genom ”Long roads”, Roma Heritage Teaching Toolkit.

Tjärnaängskolan och mottagningsenheten på Sopranen sökte genom Bo Sundstedt upp DOS-projektet med anledning av sitt arbete med att skapa vägar till relationer med någon skola inom EU som också har en mångkulturell prägel. Detta sammanföll i tid med DOS-projektets planering av resan till Manchester så programmet anpassades till att även besöka en skola, vilket sedan blev S.t Marys primary school. För Annelie Wessman, Tjärnaängskolan och Kristina Björkman, Mottagningsenheten, har detta besök bidragit till tankar om hur strategier och pedagogik inom skolan med mångkulturell prägel kan utvecklas genom samverkan. Möjligheter att söka pengar för att kunna utveckla relationerna kommer att finnas inom ramen för det nya programmet ERASMUS + och kommer att göras i samarbete med Kristina Westhed.

Magnus Jansson, SIK-projektet, Lindköpings universitet, har följt DOS-projektets resa till Manchester och bidrar med sina reflektioner i diskussionen om vad integrationsfondens projekt kan ha för utbyte av att genomföra internationella resor. Han har även efter resan bidragit med sina egna sammanfattande intryck från studiebesöken där. Han tolkar särskilt föredragen om hur strategierna för utvecklingsarbetet i Manchester var att skapa en gynnsam plattform för ett mångkulturellt samhälles utveckling, ekonomiskt och socialt.

Kristina Westhed, Internationella kontoret, fick genom resan mer underlag för kommunens framtida beslut om vänortskontakter. Efter resan ser internationella rådet Manchester som en intressant partner inom flera av kommunens utvecklingsområden och nya resor planeras. Mer information om resans innehåll finns i den särskilda rapporten om Manchester.

Spridning av resultat

Slutseminarium för projektet är planerat till den 4 oktober 2013. Det blir ett tillfälle för några av kommunen politiker och intressenter i projektet att föra dialog om projektets resultat samt hur man kan ta tillvara lärdomarna inom ramen för det utvecklingsarbete inom integration som planeras och pågår.

När det gäller påverkanseffekter av de insatser som görs för spridningens skull så är förhoppningar om att kunna tillföra något i den fortsatta dialogen om hur man kan öka delaktighet bland medborgarna under utvecklingsarbete i olika sammanhang, t. ex.

1. Hur en positiv social utveckling kan stärkas i stadsdelarna t.ex. Jacobsgårdarna och Tjärna Ängar.
2. Hur man kan föra dialoger på arbetsplatser för att motverka etnisk diskriminering och öppna sig för invandrares självklara behov av sysselsättning.

Rapporter och material från projektet har lagts ut på Kommunens hemsida och intranät. Vi förväntar oss att exempelvis filmmaterialet kan vara användbart även i framtiden för tjänstemän och politiker att använda sig av i olika sammanhang när man för dialoger om utveckling av strategier för integrationsarbete. Främst utgör materialet exempel på samverkan och dialoger som stödjer en mångkulturell utveckling.

7.Referenser

Borlänge Kommuns ansökan till Svenska ESF-rådet IF-2012-0047, Borlänge kommun, 2010

Dialog och Samverkan – slutrapport projektföljeforskning (lärande utvärdering), Pontén Bengt, Högskolan Dalarna, augusti 2013

DOS-projektet i Manchester 14-19 april 2013, Borlänge kommun, 2013

Främlingsfienden inom oss, Betänkande av utredningen om ett effektivare arbete mot främlingsfientlighet, SOU 2012:74, Stockholm, 2012

Muslim i Sverige, Ouis Pernilla och Roald Anne Sofie, Smedjebacken 2003

Reflektion över DOS-projektets transnationella resa till Manchester 15-19 april 2013, Jansson, Magnus, Lindköpings universitet, 2013

Yezidier i Sverige, Diaspora, religion och identitet, Nilsson Madleine, Linnéuniversitetet, 2012